

Nejmladšími jsou v tomto případě nevinní jinoši v záviděníhodném věku: mezi dvacíti a dvaadvacíti — Wolkrové, Pišové, Seifertové —, kteří znepokojují rozšafné a bodré české měšťáky a salonní sedláky, rozsazené po různých redakcích, tvrzeními, jež je dráždí víc než krocana červený nebo rudý šátek. Resultát jest pak tomu přiměřený: velmi vzteklé hudrování a mudrování, které jest všecko jiné, jen ne melodií myšlenky a slova.

Tvrdí tedy tito zpustlíci — v tak mladém věku! —, že chtějí a přináší umění nové, celým svým rázem protichůdné umění posavadnímu. Staré umění bylo prý individualistické: jednotlivec soukromník se svým ubohým já byl jeho alfou a omegou — jejich, nové, bude prý kolektivistické, bude vyslovovati vyšší hromadné celky lidské: bude tedy nadosobní. Všecko posavadní umění, celým svým rázem podstatně měšťácké, vyjadřovalo i úpadek měšťáctva a jeho rozklad: propadalo se do stínového, mátožného subjektivismu, do prázdných nálad, do rozmarů a vrtochů nečinného já, trávícího se ve své bezobsažnosti; jejich chce býti objektivní, vystoupiti ze svého já, vtěliti a včleniti se v děje společenské, naplniti se jednotlivinami, věcmi, konkrétností vnějšího světa. Staré umění bylo přirozeně pesimistické, bez víry v život i v sebe; jejich nové bude optimistické, prodchnuté láskou a vírou v člověka, soucitem k nejmenším a nejubožejším, jak to ukázal ve svém realismu Charles Louis Philippe. Nebude státi v kazatelské nebo učitelské póze nad davem, nebude chtítí „povznášeti“ jej k sobě, naopak: bude se

učiti od něho, pokorný pozorovatel a opisovatel jeho ukryté síly a moudrosti.

Takové jest asi nové umělecké evangelium, jak je přináší nejmladší a jak je vyslovil nedávno jeden z nich, Wolker, v článku otištěném ve Varu, který byl již glossován a diskutován různými literárními a novinářskými kritiky a jest východiskem ankety pořádané Mostem.

Redakce tohoto literárního listu rozeslala řadě literátů, mezi nimi i mně, několik otázek ne vždycky dobře položených a formovaných, které však vesměs týkají se této nové literární revoluce. Tak hned první otázka Mostu jeví se mně nedomyšlenou: „Jaké otázky pokládáte dnes za nejnaléhavější pro umělecké tvoření? Jak je řešit?“ táže se Most. Pro umělecké tvoření není otázek vyjma *jednu*, stále touž: život. Jak vyslovit život v nejvyšší intensitě, to bylo, jest a bude vždycky jediná otázka, která zajímá tvořivého člověka, a zajímá jej proto, že přistupuje s ní k němu sám život. A jak řešiti tuto otázku? „Řešiti“ jest možno příklad matematický, ale ne život. *Život se vyslovuje, vytváří, formuje v umění, ale neřeší.* „Řešení“ života podávají různé brožurky sektářů náboženských a lžináboženských, pro něž má básník jen shovívavý úsměv nad lidskou pošetilostí. Básník vyslovuje život, a vyslovuje jej stále znova a znova, poněvadž předně jest bezedný tvořivému duchu a za druhé: *jednou byv vysloven, přestává býti již životem a stává se petrefaktem.* Tvorba není napodobování, přelévání, rozměňování toho, co bylo a jest; tvorba básnická jest nejnebezpečnější vytváření toho, co bude. Že to nejmladší cítí, že vědí, že není pro ně pravd dneška a včerejška, že musí si své pravdy stvořit a vyslovit sami, — to je jejich veliký zisk, jejich veliké plus.

Mýlí se jen v jednom: domnívají-li se, že jest příkrá přerva, úplná propast mezi nimi a těmi, kdož žili a tvořili včera; ale omyl ten jest pochopitelný, a jest tu nebo má tu býti umělecká filosofie, aby je z něho vyvedla. Vpravdě všecka tvorba umělecká, pokud jest pravá, souvisí spolu, má jednu a touž tradici: právě výbojnost, účinnost, dobytvačnost, rostoucí řadou geometrickou.

Umělecká tvorba má, musí mít stále touž touhu, totéž vášnivé úsilí: dobývati víc a více života, směstnávati ho víc a více na týž prostor, tvořiti do hloubky stále hlubší, do hutnosti stále hutnější. Kdo dovede literárně mysliti a souditi, může ověřiti tento vývojový zákon i v našich malých českých poměrech. Neumann nebo Piša jsou hutnější než Vrchlický — směstnávají do rozměrů jedné básně více života, více konkrétnosti, více životní dynamiky než Vrchlický, ne že jsou větší než Vrchlický, nýbrž že jsou pozdnější než Vrchlický; právě jako Vrchlický jest hutnější, životně plnější než Hálek, který se jeví vedle něho řídkým, a z týchž důvodů.

A tak tomu, kdo dovede přehlédnouti větší rozlohy tvorby, kdo se zamyslí nad její výbojností stále rostoucí, nebude se jeviti nové evangelium Wolkrovo tak úplně novým a revoluce revolucí úplnou a naprostou; naopak: pochopí usilování Wolkrovo a jeho druhů jak domýšlení podnětů a myšlenek daných a odkázaných jim tvorbou generací předchozích. Což neusilovali o objektivitu již Balzac a Flaubert? Nebo Hebbel a Ibsen? Nežádali, nepostulovali, aby „každá osoba v dramate měla pravdu“, aby román nebo drama byly polyfonií lidských vůlí, vášní, ohnisek, os? Aby byly svého druhu kolektiva, spor, napětí a rovnováha různých já, protilehlých a protichůdných? Nežil jakýsi Tolstoj a nenapsal románu *Vojna a mír*, a není v něm básníkem kolektivistou, který pojímá jednotlivce jako nositele a exponenta života celkového a hromadného? Nemáme v dramate Hauptmanna s jeho *Tkalci*, kteří jsou nesení stejnou snahou? Nebyl před válkou již jakýsi unanimism, který rozkládal a sváděl jedince v řadu účínů a vlivů společenských? Není nadosobní Walt Whitman, když rozšiřuje práci lásky a sympatie své já tak, až obejmě celý svět, všechny tvary a jevy života, i zdánlivě nejodpornější, nejbědnější a nejžalnější? A není v tom bratrem našeho Otokara Březiny? Není vlastní smysl díla Březinova v téže práci tvořivé lásky, která dovedla zapomenouti na své utrpení osobní a předpodstatnit se v nejvzdálenější, srovnat v témže objetí nejvyšší i nejnížší a vztáhnout všecko k témuž

žhavému ohnisku milující duše? Není vůbec sám duchovný smysl tvorby od věků v tom, že básníci sblížují věci nejčizější, vyrovnávají vzdálenosti, ruší rozdíl mezi subjektem a objektem, veprádajíce všecko, svůj život jako život lidstva a vesmíru, v touž živou tkáň lásky?

Karakterisuje-li si a odívá-li si nejmladší generace tuto pravou tvůrčí touhu objektivistickou a nadosobní jako snahu po umění třídním, proletářském a komunistickém, kdo může jí toto zazlívati? Jenom obmezenec, který neví, že komunism není jen program politicko-hospodářský, nýbrž i dočasné označení pro věčnou náboženskou touhu lidské duše po sbratření všelidském a vesmírném, pro touhu, která byla od věků kvasem tvořivosti náboženské. Řekl jsem již jindy, že sympatie těchto nejmladších ke komunismu nepokládám za vylhané ani chvilkové, nýbrž právě za výraz této touhy náboženské, byť napolo uvědomělé, byť zapírané ve své podstatě.

Každé velké umění, víme dnes zcela určitě, bylo sociálně náboženské; chtělo sloužiti něčemu vyššímu, než bylo samo; toužilo ze svého osamocení, toužilo milovati, uctívati, býti užitečné. Každé umění bylo v tomto smyslu slova tendenční, t. j. nesené vůlí a touhou státi se funkcí životní. Ani *l'art pour l'art* není netendenční: bylo výrazem umělcova amoralismu, jeho nechuti a opovržení k morálce soudobého tichošlápského a pokryteckého *juste-milieu* francouzského z doby měšťáckého království Ludvíka Filipa.

Zpřizvučňují-li dnes nejmladší svou viru politickou, není to chyba, naopak: je to záruka umělecké opravdovosti. Neboť nejde o sektářství politické a politickou církevičku, nýbrž o viru v mravní přerod a mravní obrodu lidstva, o velikou naději, již nesl a vypracovával i ukrýval ve své hrudi po staletí moderní člověk: o naději v příští člověka dokonale bratrského. To není malá věc; necititi závažnosti toho může jen člověk obmezeného rozumu a surového srdce. Vždycky všichni velcí básníci měli i ve věcech politických a sociálních svůj jasný a rozhodný soud a názor; Dante jako Milton, Shelley jako Shakespeare, a ani

Goethe nečiní v tom výjimky tomu, kdo umí čísti v jeho díle. A rozhodnost a určitost v těchto věcech ocelila jejich peruf básnickou k rozletům smělejšími a nejsmělejšími.

Prijdou ovšem kritikové a namítnou: umění neobrací se k straníkovi, umění hledá v člověku jen člověka. Ale je opravdu člověkem v plném smyslu slova někdo, kdo jest lhostejný, *kdo může* býti lhostejný a neutrální v tomto velikém boji o přerod, někdo, komu schází pevná víra a určité přesvědčení o novém uspořádání světa a života? Není opravdu takový člověk zmrzačenec, cosi necelého a zkomoleného, pouhý homunkulus, který vyskočil ze vzduchoprázdné křivule učenecké kombinace?

Nevidím tedy, alespoň pro svou osobu, nijaké příčiny, aby se poměr mezi generací starší a nejmladší vytvářel nepřátelsky. Naopak: cítím nejlepší z nich jako pokračovatele toho, co jsem chtěl sám a oč jsem sám usiloval. Ale nebýt ani toho: nepřekážel mi nikdy nikdo, kdo o něco vážného a opravdového v umění bojoval, třeba se to zdálo protichůdným usilování mému; nepřekážel mi proto, že, věřil jsem a věřím, co chci a mám vysloviti, nemůže a nedovede vysloviti nikdo druhý. Jen slaboch se bojí soutěže a směňuje si pojem *soutěže* příliš ochotně s pojmem *nepřátelství*; silný v soutěžníku vidí naopak spolupracovníka na též díle, naplňovatele téhož účelu, bratra v též snaze, a nemůže ho než milovati. Co mně kdy v literatuře překáželo, bylo jen zpátečnictví všeho druhu a způsobu, a překáželo mně jen proto, že překáželo všem: že snižovalo úroveň celé literatury a znemožňovalo opravdovou práci uměleckou.

Jedna z otázek Mostu týká se hodnoty díla nejmladší generace. Jaké jest to, co posud stvořili? Jak dovedli své tendence a intence převést v tvůrčí činy? Vtělit v teplé živoucí tělo a teplou vonnou krev umělecké skutečnosti?

Myslím, že jen pokrytectví může čekati od jinochů dvacíti- až dvaadvacítiletých uzrálá umělecká veledíla. Stačí úplně, jsou-li tu k nim sliby a náběhy; stačí úplně, jsou-li mezi nimi rozhodné talenty o vytříbeném básnickém vědomí a svědomí. A ty zde opravdu jsou. Neviděti výbušné síly obraznosti Pišovy

v jeho Nesrozumitelném svatém, nerozpoznati, že obraznost tato jest z rodu přímo Rimbaudova, že není dekorativná, nýbrž tektonická, může jen nevědomost nebo zlá vůle. A tytéž mravní nebo rozumové defekty mohou necítiti mužně družné, spolehlivě věrné lidskosti a bratrskosti Seifertovy nebo Wolkrovy, té základní, jadrné, budující pracely básnického organismu, která staví život od kořene až do nejvyšších vzdušných pater, pokud chce býti tento život život opravdový a pravý, a ne dekorativný lžiživot nebo paživot; ale nemůže jich neviděti poučený člověk dobré vůle.

Ovšem, má i tato nejmladší skupina svá nebezpečí, a zatajovatí jich bylo by býti špatným přítelem. I v této skupině vyskytuje se již jistá dekorativnost, náladkaření, vyplpaná manýra skoro rokokové líbivosti a sentimentality — ne u básníků, jež jsem jmenoval, nýbrž u některých jejich druhů nebo vrstevníků, které nechci jmenovati, poněvadž nechci vyvolávatí předsudků nebo dokonce pranýřovatí. Myslím, že to souvisí s optimismem, který si dali také do programu tito nejmladší. Tento optimismus à tout prix může lehce vésti k zploštění, k manýrovanému limonádnictví a pomádnictví. S vírou životnou se snáší naopak zcela dobře tragism a tragické pojetí světa; tragism, rozumí-li se mu dobře, má cílem dobytí svobody a radosti přes všecko a navzdory všemu; přitakává životu i ve smrti zdánlivě vítězné; a vnáší život i za její prah.

Nesmí se lehkomyšlně vyhledávatí a nesmí se s ním hráti; lehce se stává pózou a frází. Ale nesmí se mu také nikdo vyhýbatí, když *res venit ad triarios*: když jde do tuhého. Vylučovatí tyto polohy, tóny a nástroje z básnického orchestru a z básnické instrumentace bylo by dvakráte pošetilé tam, kde se usiluje o všeobjímající polyfonii kosmickou a lidskou.